

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 11 Mars 1874, kl. 2 e. m.

*Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4,
med anledning af väckta förslag om ändring i Kongl. Maj:ts
Förordning och Reglemente angående folkskolelärares pensio-
nering af den 30 November 1866.*

De stadganden uti förenämnda reglemente, hvilka bestämma *pensionsrätten*, innehållas hufvudsakligen i §§ 12—18, så lydande: "§ 12. Pensionsrätt i folkskolelärares pensionsinrättning tillkommer, under de vilkor i öfrigt, som detta reglemente bestämmer, hvarje behörigen examinerad och antagen lärare vid högre folkskola, äfvensom hvarje examinerad och enligt gällande föreskrifter vederbörligen antagen ordinarie folkskolelärare. Innehar qvinna lärarebefattning, för hvilken enligt § 1 pensionsafgift bör utgå, vare hon, lika med man, till pension berättigad. § 13. Pension är antingen *hel* eller *afkortad*. *Hel* pension bestämmes med hänseende till den tjensten åtföljande lön, för hvilken vederbörande skolområde, eller skoldistrikt vunnit delaktighet i pensionsinrättningen, och utgår med trefjededelar eller 75 procent af denna lön. *Afkortad* pension bestämmes i förhållande till *hel* pension och utgår med vissa procent deraf, på sätt i §§ 15 och 16 vidare stadgas. § 14. Rätt till *hel* pension tillkommer hvarje pensionsberättigad folkskolelärare, då han uppnått sextio års ålder och räknar trettio tjensteår. § 15. Folkskolelärare, som ej upphunnit det i § 14 bestämda antalet lefnads- och tjensteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urständsat att sin tjenst vidare sköta, eger att, derest lefnads- och tjensteåren sammanräknade utgöra nittio, erhålla *hel* pension. Brista ett eller flera år i detta antal, bestämmes pensionsbeloppet på det sätt, att för hvarje bristande år afkortas *en* procent af hela pensionen. Rätt till *hel* eller *afkortad* pension enligt denna § tillkomme dock ingen, som icke räknar minst tio ordinarie

Bih. till Riksd. Prot. 1874. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 10 Häft.

tjensteår. § 16. Utan sådan anledning, som i § 15 omförmäles, är den, som fyllt femtiofem lefnadsår och såsom folkskolelärare tjenstgjort minst tjugufem år, berättigad att, då han från tjensten afgår, bekomma *afkortad* pension med så stor del af den hela, som efterföljande tabell angifver:

Vid			erhålles af hel pension:
lefnadsår:	tjensteår:	eller sammanlagda lefnads- och tjensteår:	
55	25	{ 80 } { 81 }	0,62
56	26	{ 82 } { 83 }	0,68
57	27	{ 84 } { 85 }	0,75
58	28	{ 86 } { 87 }	0,82
59	29	{ 88 } { 89 }	0,90

Tjensteår, som öfverskjuta de i denna tabell utförda antal, berättiga ej till högre pension, än som mot lefnadsåren svarar. Understiga tjensteåren det antal, som i tabellen motsvarar lefnadsåldern, utgår pensionen med det belopp, som emot antalet af sammanlagda lefnads- och tjensteåren svarar. § 17. Såsom tjensteår räknas icke blott den tid, under hvilken lärare såsom ordinarie bestridt folkskolelärare-beställning, utan äfven den tid utöfver fem år, som han, efter att hafva blifvit i behörig folkskolelärareexamen godkänd, varit såsom extra lärare vid folkskola anställd. Folkskolelärare, som af församling antagits före tillämpningen af 1842 års Folkskolestadga, samt på grund af denna stadga vid sin befattning bibehållits efter det han vid behörigt seminarium blifvit examinerad och godkänd, vare ock medgifvet att såsom tjensteår räkna den tid utöfver fem år, som han före sådant förnyadt antagande varit såsom folkskolelärare anställd. Af tjensteår, som folkskolelärare eger beräkna, skola, för erhållande af pension, så vida ej obotlig sjukdom är orsaken till afskedstagandet, minst tjugu vara ordinarie tjensteår. § 18. Från tjenstetid, hvarå rätt till pension grundas, må afdrag ej ske för den tid, under hvilken tjenstledighet åtnjutits, såvida icke denna ledighet oafbrutet fort-

farit under minst ett läseår. Icke heller må afdrag ske för den tid, hvarunder tjenstledighet, med behörig tillåtelse, begagnats för att vid läroanstalt inom riket eller genom resor i främmande länder utvidga den tjenstlediges insigter, eller för att, till följd af särskildt förordnande eller val, bestrida allmänt uppdrag eller offentlig befattning utom skolområdet eller skoldistriktet. Den, som för tjenstefel eller brott varit från utöfvande af sin tjänst skild, får ej såsom tjenstetid beräkna den tid, under hvilken han icke egt att tjensten utöfva.

Uti en till Utskottet hänvisad motion (N:o 70) har Herr S. B. Linné, med erinran om den låga ståndpunkt, hvarpå många folkskolor befunno sig under ledning af lärare, hvilka endast åtnjutit den "bristfälliga undervisning och bildning, som lemnades vid seminarierna före år 1850", föreslagit, att Riksdagen måtte "för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t underdånigst anhålla om följande tillägg till pensionsreglementet, nemligen: De af rikets folkskolelärare, som blifvit examinerade före 1850 och före nämnda tid erhållit ordinarie skollärarebeställning, skola, efter 25 års oförvitlig tjenstgöring, få uppbära 250 R:dr årligen ur den för folkskolelärare i riket stiftade pensionskassan. Dock vare de folkskolelärare, som före 55 års ålder taga afsked, pligtige att till förutnämnda kassa af sin pension betala 8 procent, till dess de hafva uppnått 55 lefnadsår. De folkskolelärare, som för obotlig sjukdoms skull nödgas taga afsked, varda från dessa procent befriade."

I likhet med motionären finner Utskottet önskligt att för de äldre folkskolelärare, hvilkas arbete tog sin början medan fordringarne på undervisningen ännu voro jemförelsevis ringa, möjligheten till en snar afgang blefve underlättad genom någon eftergift på de villkor, som för pensions erhållande äro föreskrifna. Uppfyllandet af nutidens kraf på folkundervisningen kan nemligen icke billigtvis förutsättas hos de lärare, hvilka, om än under en senare tid nödtorftigt examinerade, dock redan före tillämpningen af nu gällande folkskolestadga inträdt i utöfvningen af sitt kall. Dessa lärare hafva under de mycket olika omständigheter, beträffande såväl skolmateriel som fordringarne i allmänhet på barnens skolbildning, hvilka egde rum under den äldre skolordningen, erhållit sin första praktiska utbildning och dervid invants i en undervisning, som svårligen kunnat genom en knapphändig förberedelse till examen ombildas till öfverensstämmelse med en senare tids växande anspråk.

I fråga om beskaffenheten af den eftergift på fordringarne för pensionsrätt, hvilken vore af behof påkallad, vill Utskottet erinra, att då 1842 års stadga har enligt ursprungliga lydelsen af dess 1 § måst i hvarje skoldistrikt tillämpas senast den 18 Juni 1847, så kan för de under den gamla skolordningen antagne lärarne näppeligen förefinnas någon brist i det antal *tjenste*-år, som enligt pensionsreglementets ofvan anförda 16 § erfordras för bekommandet af afkortad pension. Hafva de nemligen från sagda tid fortfarande innehaft ordinarie tjänst, samt hvarken i följd af tjenstefel eller under helt läseår åtnjutit tjenstledighet gått miste om någon betydligare del af sin tjensteårsberäkning, så måste denna, äfven oberäknadt

de år som enligt § 17 mom. 1 kunna tillgodokomma dem för en tidigare tjänstgöring, numera uppgå till de 25 år eller derutöfver, som motsvara den för bekommande af afkortad pension i lägsta graden erforderliga lefnadsålder af 55 år. Men deremot i denna *lefnads*-ålder fattas för många bland de ifrågavarande lärarne icke obetydligt. Någon officiell uppgift har visserligen icke stått Utskottet till buds å den medelålder, i hvilken folkskolelärare före den nuvarande stadgans tillämpning befunnit sig vid tiden för deras antagande såsom ordinarie lärare. Erfarenheten från skilda orter vitsordar dock, att mången blef såsom sådan anställd redan vid 18 år. Ökar man ock denna siffra till 20 år, såsom den ålder hvarunder lärare till något större antal icke hafva under dåvarande förhållanden tillträdt sitt kall, samt förutsätter att detta skett t. ex. år 1845 eller redan två år innan nuvarande stadgan skulle senast tillämpas, så har en sådan lärare, ehuru nu räknande minst 29 tjänsteår, dock ännu icke mer än 49 lefnadsår, och brista således för honom ännu 6 lefnadsår i det minimum, som är stadgadt för rätt till lägsta afkortade pension. En eftergift af sådan brist skulle icke förnärliga någon annan lärares rätt; och en deraf föranledd, efter några få år upphörande ökad utgift borde icke heller i nämnvärd mån inverka på pensionsinrättningens finansiella ställning, men skulle deremot kunna under samma tid flerstädes undanrödja det hinder för en bättre folkundervisning, som ligger i dessa lärares tvungna fortfarande i ett värf, hvartill de från början saknat nödig utbildning.

På samma gång som Utskottet sålunda delar det till grund för motionen liggande syftemål och jemväl funnit sig böra understödja den del af motionärens yrkande, som afser en eftergift af bristen i den för lägsta pensionering föreskrifna lefnadsålder, så har deremot Utskottet ingalunda kunnat godkänna de vilkor och bestämmelser i öfrigt, som i motionen blifvit utan någon motivering eller förklaring föreslagna. Detta gäller i första rummet yrkandet att de ifrågavarande folkskolelärarne, undantagandes de hvilka för obotlig sjukdom måste taga afsked, skulle, intill dess de upphunnit den nu föreskrifna minimiålder, sjelfva erlægga till pensionsinrättningen vissa procent af sin pension. Under den behandling, som folkskolelärarnes pensionsfråga undergått, har alltför 1863 den grundsats blifvit af statsmakterna vid flera tillfällen och uttryckligen erkänd, att lärarnes egen pensionering bör bekostas uteslutande af skoldistriktet med understöd af statsmedel, men icke alls af lärarne sjelfva. Genom införandet af ett undantag från denna regel skulle man, oafsedt det ovanliga och för pensionstagaren ofördelaktiga uti att pensionsafgift erlades af sjelfva pensionen, förrycka den antagna ordningen, enligt hvilken pensionsinrättningen uppbär alla afgifter från skolområden och skoldistrikt efter deras i och för pensionering vunna delaktighet, men deremot saknar hvarje form för uppbörd af afgifter från lärarne.

Vidare har Utskottet icke funnit någon antaglig grund, hvarpå motionären kan hafva byggt sitt förslag att just året 1850 skulle bestämmas såsom den tid,

hvarförinnan lärare borde hafva examinerats för att af en eftergift komma i åtnjutande. Någon mera genomgripande förändring af examensväsendet skedde icke förrän år 1864, men deremot blefvo skolorna, såsom förut erinrats, inrättade efter den nya stadgan senast år 1847; och någon annan tid än den, då detta inom hvarje distrikt egde rum, kan, enligt Utskottets uppfattning, icke antagas såsom riktig begränsning mellan gammal och ny verksamhet såsom folkskolelärare.

Slutligen kan Utskottet icke heller tillstyrka motionärens förslag, att pensionsbeloppet skulle för de ifrågavarande pensionärerne, oberoende af den lön de uppburit, bestämmas till den för alla lika summan 250 R:dr; utan har Utskottet funnit mera rättvist och med reglementets grunder i öfrigt öfverensstämmande, att pensionsbeloppet för dessa, liksom för öfriga pensionstagare, utgår, ehuru med en eftergift i fordran på lefnadsålder, i mån af den delaktighet, som af skoldistriktet blifvit för tjensten förvärfvad.

Utskottet finner sig sålunda kunna endast på det sätt förorda Herr Linnés motion, att Utskottet vördsamt hemställer:

1:o att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t göra anhållan om sådant undantagstillägg till 16 § i reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning, hvarigenom folkskolelärare, hvilka före tillämpningen af 1842 års folkskolestadga tillträdit ordinarie läraretjenst, må berättigas att efter minst 25 tjensteår komma i åtnjutande af den afkortade pension, som enligt bemälda 16 § på nämnda antal tjensteår belöper, oafsedt den brist som kan förefinnas i det motsvarande antalet af 55 lefnadsår.

Uti en annan till Utskottet jemväl hänvisad motion (N:o 110) har Herr *G. Silfverstolpe* föreslagit, "att sådana förändringar vidtagas i Reglementet för Folkskolelärares Pensionsinrättning, att extra lärare, som blifvit i behörig folkskolelärarexamen godkänd, måtte kunna förvärfva rättighet att, ifrån den tid han vid folkskola vunnit anställning, beräkna tjensteår för pensions erhållande, antingen genom årligt erläggande af pensionsavgift under de fem första åren af sin tjenstgöring såsom extra lärare, eller ock genom att, vid tillträde af ordinarie lärarebeställning, på en gång erlägga dessa avgifter för nämnda fem år". Detta förslag afser sålunda att på vissa vilkor upphäfva det undantag af fem år, som uti pensionsreglementets 17 § gjorts från den tjenstgöringstid såsom extra lärare, för hvilken ordinarie lärare eger att i och för pensionering beräkna tjensteår; och har motionären, jemte erinran om att "en extra lärares kall vid folkskolan kan vara lika mödosamt som den ordinarie lärarens", såsom hufvudskäl för sitt förslag anført, att i följd af sagda undantag "dessa extra lärare, äfven om de i öfrigt

vore belättna med sin ställning och sina lönevillkor, sträfvade att så fort sig göra låter få ordinarie tjenst, för att ej nödgas förnöta allt för många år i detta mödosamma kall, utan att få tillgodoräkna sig tjensteår i pensionskassan, hvilket åter föranledde svårighet för församlingarne att vid dessa befattningar för längre tid fästa skickliga personer samt tätare ombyten än önskligt och nyttigt vore för undervisningen“.

Vid motionärens yrkande, att lärarne sjelfva skulle genom pensionsavgifter förvärfva sig tjensteårsberäkning, tillåter sig Utskottet hänvisa till hvad härofvän vid behandlingen af Herr Linnés motion blifvit anmärkt mot en dylik rubbning af de för folkskolelärares pensionering antagna grunder. Beträffande förslaget i öfrigt, så vill Utskottet först och främst återgifva det skäl, på hvilket ifrågvarande undantag ursprungligen grundats. Detta angifves i det af komiterade för uppgörande af förslag till folkskolelärares pensionering år 1864 afgifna betänkande med följande ord: “Då den extraordinarie folkskolelärares tjenstgöring under de första åren, sedan han lemnat seminarium, kan betraktas såsom en praktisk öfningskola för hans egen vidare utbildning, och de som egna sig åt folkskolelärarekallet dessutom vid jemförelsevis mycket unga år afsluta sin seminariikurs och inträda i tjenstgöring, hafva komiterade, för att icke allt för mycket underlätta deras förtidiga afsked, ansett sig ega skäl att stadga, det de fem första åren af den extra ordinarie tjenstetiden icke få räknas läraren till godo, utan allenast den tid derutöfver, hvarunder han såsom extraordinarie varit i folkskolans tjenst anställd“. Men äfven om detta skäl numera icke skulle tillerkännas full giltighet, så har Utskottet icke kunnat finna den ifrågasatta förändringen vara af behof påkallad eller gagnelig. För erhållande af pension är det nemligen för folkskolelärare i allt fall nödvändigt att vid afskedstagandet icke blott vara *ordinarie* lärare, utan ock att hafva såsom *sådan* tjenstgjort i allmänhet under minst tjugo och, i händelse af obotlig sjukdom, under minst tio år. Härtill kommer utsigten på den uppflyttning i högre lönegrad, hvilken numera är honom just såsom *ordinarie* tillförsäkrad. Dessa omständigheter göra för folkskolelärares angeläget att icke sjelfvilligt stanna uti extra ordinarie tjenst, tills han måhända blifvit oduglig att såsom ordinarie få anställning, och hvarigenom han skulle äfventyra både löneturen och hela pensionsrätten; en fara som blefve ökad, derest man, genom det ifrågasatta medgifvandet, föranledde honom att i den vanskliga förhoppningen om att till sist dock blifva ordinarie och att såsom sådan förmå tjenstgöra det för pensionsrätt erforderliga årsantalet, fortfarande såsom extra lärare längre än nödigt.

Utskottet får alltså vördsamt hemställa:

2:o att Herr G. Silfverstolpes ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ännu ett förslag om förändring af folkskolelärares pensionsreglemente har till Utskottet hänvisats, nemligen uti en motion af Herr *C. Magni* (N:o 168); men öfver denna motion, som icke angår folkskolelärares egen pensionering, ärnar Utskottet yttra sig i ett blifvande utlåtande,

3:o, hvilket härigenom vördsamt anmäles.

Stockholm den 11 Mars 1874.

Å Utskottets vägnar:

Rich. Ehrenborg.
